



การศึกษาการสร้างบารมีตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ ของชาวบ้านหนองแวงตอตั้ง
ตำบลคึมชาด อำเภอนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น

A Study of the Making of Meritorious Perfections (*Pubkiriya vatthu*) of the
People in Ban Nong-Vang-Tor-Tang, Keum Chat Sub-district,
Nong Song ong District, Khonkaen Province

พระหนุกัน กตคุโณ (ภาวิเศษ)^{*}
พระมหาดาวสยาม วชิรปญโญ,ดร, รศ.ดร.โสวิทย์ บำรุงภักดี^{**}

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง การศึกษาการสร้างบุญบารมีตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ ของชาวบ้านหนองแวงตอตั้ง ตำบลคึมชาด อำเภอนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่นมีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ คือ ๑) เพื่อศึกษาการสร้างบารมีตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ ในพระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาการสร้างบารมีตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ ของชาวบ้านหนองแวง ตอตั้ง ตำบลคึมชาด อำเภอนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น และ ๓) เพื่อศึกษาผลของการสร้างบารมีตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ ของชาวบ้านหนองแวงตอตั้ง ตำบลคึมชาด อำเภอนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้ค้นคว้าจากเอกสาร ข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก กับ กลุ่มนักบวช กลุ่มผู้นำชุมชน ข้าราชการประชาชนทั่วไป และนักเรียน นักศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า การสร้างบารมีตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ ประกอบด้วย ๑) ทานมัย คือ ทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ มีเป้าหมายระดับต้น คือสิ่งที่พึงได้ในปัจจุบัน เป้าหมายระดับกลาง เป็นประโยชน์เมื่อละโลกนี้ไปแล้ว และเป้าหมายขั้นสูงสุดคือการอยู่จบพรหมจรรย์ ไม่มีกิจที่จะต้องทำอีก ทานมีองค์ประกอบ ๓ อย่าง คือ ผู้รับทาน ผู้ให้ทานและวัตถุทาน ๒) สีลมัย คือ ทำบุญด้วยการรักษาศีล หรือ ประพฤติดีมีระเบียบวินัยการรักษาศีล ๕ เป็นการมีเจตนางดเว้นจากการทำชั่ว ๕ ประการ คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์เว้นจากการประพฤติดีในกาม เว้นจากการพูด และ ๓) ภาวนามัย คือ ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา ผูกอบรมจิตใจเจริญปัญญา ภาวนา ๔ คือ กายภาวนาสีลภาวนาจิตตภาวนา และ ปัญญาภาวนาประโยชน์ของการเจริญภาวนาคือ ประโยชน์ที่เป็นจุดหมายหรืออุดมคติทางธรรมประโยชน์ที่เป็นความมุ่งหมายที่แท้จริงของสมาธิตามหลักพุทธศาสนา ประโยชน์

^{*} นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

^{**} อาจารย์ที่ปรึกษา



ที่ตรงแท้ของข้อนี้ คือ การเตรียมจิตให้พร้อมที่จะใช้ปัญญาพิจารณาให้รู้แจ้งสภาวะธรรมตามความเป็นจริง เรียกวิปัสสนา

การสร้างบุญบารมีตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ ของชาวบ้านหนองแวงต่อตั้ง เป็นการทำบุญด้วยการให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนาการทำบุญตามหลักทานมัย ก็คือการทำทาน คือการบริจาทรัพย์สิ่งของแก่ผู้สมควรให้ ทานมีหลายระดับ ทานในระดับบุคคล จะช่วยขจัดความโลภ ความโกรธ และความหลง เหตุแห่งอกุศลมูลต่างๆ ส่วนทานในระดับสังคม เป็นการช่วยฝึกจิตใจให้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักการแบ่งปันรูปแบบการภาวนาหรือการปฏิบัติธรรมของชาวบ้านหนองแวงต่อตั้ง ยึดหลักตามแนวทางของไตรสิกขาเป็นสำคัญ เป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้ให้ปฏิบัติตาม เมื่อทำบุญด้วยทานแล้ว ต้องเข้าสู่ศีล สมาธิ ปัญญาการปฏิบัติธรรม คือ เอาธรรมมาปฏิบัติ มาใช้ดำเนินชีวิตการทำงาน คือเอาธรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตจริงนั่นเอง

ผลที่เกิดขึ้นจากการสร้างบุญบารมีตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ ของชาวบ้านหนองแวงต่อตั้ง ผลต่อบุคคล ทำให้บุคคลลดละกิเลส สำรวมรักษากาย วาจาสงบเรียบร้อย ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและผู้อื่น มีจิตใจสงบ สะอาด ไม่เห็นแก่ตัวรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักการแบ่งปัน ไม่แก่งแย่ง ชิงดีชิงเด่น ไม่ก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาททำให้บุคคลตั้งอยู่ในศีลห้า ซึ่งเป็นคุณธรรมพื้นฐานของมนุษย์ ผลต่อครอบครัว ทำให้ครอบครัวดำรงอยู่อย่างมีความสงบสุขเพราะมีศีลธรรมคุณธรรมครอบครัวก็ไม่มีปัญหา เกิดความรักความสามัคคีในครอบครัวทำให้ครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุข ครอบครัวห่างไกลอบายมุข ไกลชิดพระศาสนามิแต่ความร่มเย็น ผลต่อสังคม การทำบุญทำให้ สังคมสงบสุข เกิดการช่วยเหลือแบ่งปันกัน เวลาทำงานบุญประเพณีต่างๆ ชาวบ้านก็จะมาช่วยกันเกิดความสามัคคี พุทธบริษัทที่มีความใกล้ชิด วัฒวาอาราม ทำให้เกิดความสมัครสมานสามัคคี ฟังปาอาศัย งานบุญประเพณีเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน เป็นคุณธรรมพื้นฐานประจำชุมชน ช่วยแก้ไขวิกฤตทางศีลธรรมและปัญหาต่างๆ และผลต่อพระพุทธศาสนาช่วยจรรโลงพระศาสนาให้มั่นคง บำรุงวัฒวาอารามให้เจริญรุ่งเรือง ทำให้เกิดความเพียรและความศรัทธา เป็นประโยชน์ต่อพระศาสนาโดยตรง ทำให้วัดไม่เงียบเหงา ศาสนามิคนดูแล ทำให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน ศาสนวัตถุเจริญรุ่งเรือง ศาสนบุคคลเพิ่มมากขึ้น มีการสืบทอดพระศาสนาให้ดำรงอยู่ยาวนาน

คำสำคัญ: การสร้างบารมี, บุญกิริยาวัตถุ

Abstract

The objectives of this thesis are: 1) to study the principles of the three meritorious perfections (*Pubkiriya vatthu*) in Buddhism; 2) to study the making of meritorious perfections of the people in Ban Nong-Vang-Tor-Tang,



Chat Sub-district, Nong Song Hong District, Khonkaen Province; and 3) to study the result of the making of meritorious perfections of the people in Ban Nong-Vang-Tor-Tang, Chat Sub-district, Nong Song Hong District, Khonkaen Province. This research was conducted based on Qualitative Research Methodology, acquiring the data from the Pali Canon, Pali commentary, related academic paper, in depth interview with monastic orders, community leaders, governmental officers, and students.

The result of the study found that there were three means of accumulating the perfections (*baramita*) according to the principles of meritorious perfection. 1) *Danamaya*: meritorious action consisting in giving and there were three part of giving: giver, receiver, and the thing to be given; 2) *Silamaya*: making the meritorious perfection by observing the precepts; and 3) *Bhavanamaya*: making the meritorious perfection by cultivating the mind. The goal of mental cultivation was to obtain the knowledge in penetrating the reality of the world.

Now, the way of cultivating the three meritorious perfections of the people in Ban Vang-Tor-Tang was accordingly followed the principles of the three meritorious perfections. They gave donation to the poor and also shared for the sake of the public. They also could apply the Buddhist teachings such as social works principle, holy abiding, and the paths to success integrated in organizing the ethical training projects. They contributed a lot to the community.

The important factors that led to the successful achievement of the projects were: 1) the administrator of the schools allowed the youth to have a chance in participating the training project, and joined in social works activities, 2) those who passed the training and also three institutes namely community, temple, and schools continually organized the project. Moreover, the directors of school, teachers and consultancy teachers understand the importance of the projects; therefore, support the students in every possible means to participate the project. Last but not at the least, the students also were sincerely wanted to participate the project. Village leaders, the Buddhist monks, and the people in the community likely to be a part of the activity as



they supported the project to move on, even though there were a lot of obstacles. But, the problems could be solved at last.

Keyword; Making of Meritorious Perfections, Pubkiryavatthu

๑. บทนำ

สังคมไทยมีลักษณะที่เป็นสังคมของชาวพุทธ คนไทยนั้นจึงรับเอาหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนายึดถือปฏิบัติในการดำเนินชีวิตจนทำให้อุปนิสัยของคนไทยมีคุณลักษณะที่พิเศษบางอย่างแตกต่างจากชนชาติอื่นเช่นชอบทำบุญให้ทานเอื้อเฟื้อแผ่รักเสรีภาพและรักความสงบรู้จักเสียสละซื่อสัตย์สุจริตมีเมตตากรุณาและโอบอ้อมอารีต่อคนทุกชาติทุกภาษามีไมตรีต่อคนแปลกหน้า พระพุทธศาสนาจึงเป็นรากฐานของศีลธรรมคุณธรรม จริยธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมทางจิตใจของคนไทยตลอดมา

ชุมชนบ้านหนองแวงตอตั้ง ตำบลคึมขาด อำเภอนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น ก็เป็นชุมชนหนึ่งของชาวพุทธที่มีประเพณีวัฒนธรรมบนรากฐานของความเชื่อและความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ชาวบ้านหนองแวงตอตั้งจึงมีลักษณะนิสัยชอบทำบุญให้ทาน และมีจิตใจโอบอ้อมอารี การทำบุญจึงเป็นความเชื่อที่สืบทอดมาจนฝังแน่นอยู่ในสายเลือดพุทธศาสนิกชน และมีความเชื่อเรื่องบุญ-บาปเชื่อว่าการทำความดีเป็นการสั่งสมบุญบารมีจากความเชื่อในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาดังที่ได้กล่าวนี้ ทำให้ชาวบ้านหนองแวงตอตั้งประพฤติปฏิบัติตนสืบทอดเป็นประเพณีการทำบุญมีการส่งเสริมการสร้างบุญเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตเพื่อให้เกิดความสุขทางใจดังนั้นเมื่อมีโอกาสจึงทำบุญสร้างกุศลสร้างบารมีให้ตนเองในวันสำคัญและในโอกาสที่แตกต่างกันเช่นเข้าวัดฟังธรรม ทำบุญตักบาตรทำบุญวันเกิดทำบุญวันขึ้นปีใหม่ทำบุญปล่อยนกปล่อยปลาทำบุญในวันสำคัญทางศาสนาเช่นทำบุญทอดกฐินทำบุญทอดผ้าป่า ประเพณีการทำบุญในลักษณะดังกล่าวกลายเป็นวิถีการดำเนินชีวิตที่มีลักษณะเฉพาะอีกแบบหนึ่งของชาวพุทธ ที่ได้ประพฤติปฏิบัติติดต่อกันมายาวนานจนเป็นมรดกตกทอดเป็นความรู้ความเชื่อศีลธรรมศิลปะกฎหมาย ระเบียบสังคมที่ถือปฏิบัติในสังคมนั้นๆ การทำต่อๆ กันมานี้เอง จึงทำให้รู้ความหมายบ้าง ไม่รู้ความหมายบ้าง หรือบางครั้งก็เป็นการกระทำตามประเพณีเท่านั้น

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของบุญ ไว้ว่า บุญ หมายถึง เครื่องชำระสันดาน, ความดี, กรรมดี, ความประพฤติชอบทางกายวาจาและใจ, กุศลกรรม, ความสุข, กุศลธรรม ที่กล่าวนั้นเป็นความหมายทั่วไปโดยสรุป ต่อนี้พึงทราบคำอธิบายละเอียดขึ้น เริ่มแต่ความหมายตามรูปศัพท์ว่า “กรรมที่ชำระสันดานของผู้กระทำให้สะอาด”, “สภาวะอันทำให้เกิดความน่าบูชา”, “การกระทำอันทำให้เต็มอิ่มสมน้ำใจ”, ความดี, กรรมที่ดีงามเป็นประโยชน์, ความประพฤติชอบทางกายวาจาใจ, กุศล (มักหมายถึงโลกีย์กุศลหรือ



ความดีที่ยังกอปรด้วยอุปธิ คือเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ปรารถนากันในหมู่ชาวโลก เช่น โภคสมบัติ) บางทีหมายถึงผลของการประกอบกุศล หรือผลบุญนั่นเอง^๑

พระพุทธองค์ทรงจำแนกเรื่องการทำบุญ, ที่ตั้งแห่งการทำบุญ หรือบุญกิริยาวัตถุ^๒ ไว้ ๓ ประการ คือ ทานมัย บุญกิริยาวัตถุสำเร็จด้วยทาน, สีลมัย บุญกิริยาวัตถุสำเร็จด้วยศีล, ภาวนามัย บุญกิริยาวัตถุสำเร็จด้วยภาวนา จักเห็นได้ว่าพระพุทธองค์เริ่มต้นด้วยทาน เพราะทานเป็นการทำบุญที่สำคัญประการแรกสำหรับคฤหัสถ์ เป็นการให้ เป็นการเสียสละวัตถุสิ่งของๆ ตนเพื่อประโยชน์แก่คนอื่น เป็นการให้ที่ประกอบด้วยเจตนาดี การให้ปัจจัย๔ เพื่อประโยชน์แก่การดำเนินชีวิต จะเห็นได้ว่า ทานมัยนี้เป็นประโยชน์และมีความสำคัญทั้งในระดับปัจเจกและสังคม โดยพระพุทธองค์ทรงตรัสว่า “คนผู้หวังประโยชน์ควรศึกษาบุญนี้ที่ให้ผลอันเลิศ อำนวยความสุขให้ คือควรบำเพ็ญทาน ควรประพฤติธรรมเสมอดันเสมอปลาย (ธรรมจริยสมจริยา) ควรเจริญเมตตาภาวนา บัณฑิตครั้งเจริญธรรม ๓ ประการนี้ที่เป็นเหตุให้เกิดความสุขแล้ว ย่อมเข้าถึงโลกที่เป็นสุข ที่ไม่มีการเบียดเบียน”^๓

คำสอนในพระพุทธศาสนาจึงมักเริ่มต้นด้วยทานเสมอ ทั้งนี้เพราะพระพุทธองค์ทรงหยั่งรู้ถึงปัญหาของมนุษย์ จึงปรับประยุกต์ให้เข้ากับจริตของบุคคล เข้ากับปัญหาชีวิตของเขา จึงจะช่วยแก้ปัญหาชีวิตของเขาได้ เปรียบเหมือนนายแพทย์ผู้รักษาคนไข้รู้จักโรคของคนไข้แล้วเยียวยา อาการป่วยจึงหาย ดังนั้น ทานจึงเป็นการฟอกจิตของผู้เคยครองเรือนให้สามารถขจัดความหวังเอยเรื่องทรัพย์สินก่อน จากนั้นจึงสอนเรื่องศีลเป็นลำดับต่อไป ทานจึงเป็นองค์ธรรมที่มีอุปการะแก่ศีลและภาวนา ทานจึงเป็นเบื้องต้นแห่งศีล ดังนั้น กล่าวโดยสรุปแล้ว คำสอนหลักในพระพุทธศาสนามุ่งให้มนุษย์พึงปฏิบัติเพื่อความสุขแก่ตนเองและผู้อื่น ตามแนวทางแห่งอริยมรรคซึ่งเป็นหนทางสายเดียวเพื่อการเข้าถึงเป้าหมายสูงสุดคือพระนิพพาน อันเป็นบรมสุข และเป็นอุดมคติของชีวิตตามหลักพุทธธรรม

ดังนั้นทานเป็นเรื่องเบื้องต้น แต่ก็ไม่ใช่เรื่องเล็ก เพราะทานก็ถือว่าเป็นหัวใจของพุทธศาสนา ก็คือความไม่เห็นแก่ตัว ไม่ยึดมั่นว่าเราว่าของเรา หัวใจของศาสนาอยู่ตรงนี้ ที่ไม่เห็นแก่ตัวยิ่งไปกว่านั้น ก็คือไม่เห็นแก่ตัวอย่างสูงสุดจนไม่มีอนุสัย ที่สำคัญว่าเรา ว่าของเรา คือ ละอหังการ มมังการ มานานุสัยเสียได้แล้วก็เป็นพระอรหันต์ ประโยชน์ของความไม่เห็นแก่ตัวหรือไม่มีตัวนั้น เป็นได้ถึงพระอรหันต์ ให้เห็นแก่สัตว์ทั้งหลายที่เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น ก็จะเป็นหัวใจของธรรมะ^๔

^๑ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์.พริ้นติ้งแอนด์ปรินต์ติ้ง จำกัด, ๒๕๕๑)

^๒ อัง. อรรถกถา. (ไทย) ๓๗/๑๒๖/๔๘๔.

^๓ ขุ. อิติ. (ไทย) ๒๕/๖๐/๓๓๖.

^๔ พุทธศาสนิกขุ, หัวใจพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๗), หน้า ๖๑-๖๒.



ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาการสร้างบุญบารมีตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ ของชาวบ้านหนองแวงต่อตั้ง ตำบลศิมชาด อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น” เพื่อให้เกิดความเข้าใจในบุญกิริยาวัตถุ ๓ อย่างถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อจะศึกษาผลที่เกิดจากการสร้างบุญบารมีของชาวบ้านหนองแวงต่อตั้งเพื่อให้ชาวบ้านเข้าใจความสำคัญของบุญกิริยาวัตถุ ๓ ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันและมีผลต่อความเป็นอยู่ของชุมชน ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า ชีวิตมนุษย์เกิดมาพร้อมกับการให้ สังคมมนุษย์ทุกยุคทุกสมัยจึงอาศัยการให้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคนในสังคมเอาไว้ด้วยกันเพราะการให้ทำให้เกิดการแบ่งปันผู้คนจึงอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาการสร้างบารมีตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ ในพระพุทธศาสนา
๒. เพื่อศึกษาการสร้างบารมีตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ ของชาวบ้านหนองแวงต่อตั้ง ตำบลศิมชาด อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น
๓. เพื่อศึกษาผลของการสร้างบารมีตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ ของชาวบ้านหนองแวงต่อตั้ง ตำบลศิมชาด อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดวิธีการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามสัมภาษณ์ โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจงไว้ จำนวน ๒๐ รูป/คน รวบรวมข้อมูลภาคสนามแบบสัมภาษณ์ เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพ ผู้ช่วยวิจัย ๑ คน ศึกษาด้านเอกสาร ได้แก่ พระไตรปิฎก ภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณปิฎก ๒๕๐๐ และพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ และอรรถกถาเอกสารหุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารทางวิชาการ หนังสือ ตำรา วารสารและบทความอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในครั้งนี้

ด้านเนื้อหา วิธีการทำบุญในพระพุทธศาสนาเรียกว่า บุญกิริยาวัตถุ ได้แก่บุญกิริยาวัตถุ ๓ คือ ทาน ศีล ภาวนา สามารถแจกแจงเป็นหมวดๆ ดังนี้หมวดที่ ๑ ทาน ๑) การทำทาน (ทานมัย) ๒) การอุทิศบุญกุศลให้ผู้อื่น (ปัตติทานมัย) ๓) การยินดีในความดีของผู้อื่น หรืออนุโมทนา (ปัตตานุโมทนา) หมวดที่ ๒ ศีล ๔) การรักษาศีล (ศีลัมัย) ๕) มีความอ่อนน้อมต่อผู้อื่น (อปจายนมัย) ๖) ช่วยเหลือขวนขวายในกิจที่ชอบ (เวทยาวัจจัมัย) หมวดที่ ๓ ภาวนา ๗) การฟังธรรม (ธัมมัสสวนมัย) ๘) การแสดงธรรม (ธัมมเทศนามัย) ๙) การภาวนา (ภาวนามัย) และหมวดที่เข้าได้กับทุกหมวด ๑๐) การทำความคิดเห็นให้ตรง (ทิฏฐุชุกัมม์) รวมเรียกว่า บุญกิริยาวัตถุ ๑๐



๔. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาการสร้างบุญบารมีตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ ของชาวบ้านหนองแวงตอตั้ง ตำบลคึมชาติ อำเภอนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการสร้างบุญบารมีตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ ในพระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาการสร้างบุญบารมีตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ ของชาวบ้านหนองแวง ตอตั้ง ตำบลคึมชาติ อำเภอนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น ๓) เพื่อศึกษาผลของการสร้างบุญบารมีตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ ของชาวบ้านหนองแวงตอตั้ง ตำบลคึมชาติ อำเภอนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น โดยมีผลการวิจัยสรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

๑. การสร้างบุญบารมีตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ บุญ หมายถึง เครื่องชำระสันดาน, ความดี, กุศล, ความสุข, ความประพฤติดชอบทางกายวาจาและใจ, กุศลกรรมและ บาป หมายถึง ความชั่ว, ความร้าย, ความชั่วร้าย, กรรมชั่ว, กรรมลามก, อกุศลกรรมที่ส่งผลถึงความเดือดร้อน, สภาพที่ทำให้ถึงคติอันชั่ว, สิ่งที่ทำให้จิตใจให้ตกสู่ที่ชั่วคือทำให้เลวลงให้เสื่อมลงบารมีหมายถึงคุณความดีที่บำเพ็ญอย่างยั่งยืนยวดเพื่อบรรลุจุดหมายอันสูงยิ่ง **บุญกิริยาวัตถุ** หมายถึง ที่ตั้งแห่งการทำบุญ, เรื่องที่จัดเป็นการทำความดี, หลักการทำความดี, ทางทำความดีประกอบด้วย ๑) ทานมัย คือ ทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ ๒) สีลมัย คือ ทำบุญด้วยการรักษาศีล หรือ ประพฤติดีมีระเบียบวินัย ๓) ภาวนามัย คือ ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา ผูกอบรมจิตใจเจริญปัญญา บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ประกอบด้วย ๑) ทานมัย ทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ ๒) สีลมัย ทำบุญด้วยการรักษาศีล หรือ ประพฤติดี ๓) ภาวนามัย ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา คือ ผูกอบรมจิตใจเจริญปัญญา ๔) อปจายนมัย ทำบุญด้วยการประพดีอ่อนน้อม ๕) เวยยาวัจจมัย ทำบุญด้วยการช่วยขวนช่วยรับใช้ ๖) ปัตติทานมัย ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนแห่งความดีให้แก่ผู้อื่น ๗) ปัตตานุโมทนา มัย ทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น ๘) ัมมัสสวนมัย ทำบุญด้วยการฟังธรรมศึกษาหาความรู้ ๙) ัมมเทศนามัย ทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมให้ความรู้ ๑๐) ทิฏฐุชุกัมม์ ทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง

หลักคำสอนเรื่องทาน มีแนวคำสอน ๒ ระดับ คือ คำสอนแนวสังฆธรรมและคำสอนแนวศีลธรรม ส่วนเรื่องทานรวมอยู่ในคำสอนแนวศีลธรรม ซึ่งมีที่มาหลายพระสูตร โดยส่วนมากพระองค์สอนเรื่องทานแก่กลุ่มอาศาริกคือผู้ครองเรือนเพื่อพอกจิตให้สะอาดก่อนแสดงอริยสัจ เป้าหมายของการให้ทาน ๑) เป้าหมายระดับต้น คือสิ่งที่บุคคลพึงมี พึงได้ในปัจจุบัน ๒) เป้าหมายระดับกลาง เป็นจุดหมายที่สูงขึ้นมาอีกระดับหนึ่ง เป็นประโยชน์ในด้านในหรือประโยชน์ด้านคุณค่าของชีวิต เป็นหลักประกันชีวิตเมื่อละโลกนี้ไปแล้ว และ ๓) เป้าหมายขั้นสูงสุด คือประโยชน์สูงสุด กล่าวคือ อยู่จบพรหมจรรย์ ไม่มีกิจที่จะต้องทำอีกต่อไปแล้ว

ทาน จำแนกเป็น ๔ ประเภท คือ จัดแบ่งตามผู้รับจัดตามสิ่งของที่ให้ทาน จัดตามเป้าหมาย และจัดตามลักษณะวิธีการให้ทาน องค์ประกอบทานมี ๓ อย่าง คือ ผู้รับทาน ผู้ให้



ทานและวัตถุทาน เหตุที่ทำให้บุคคลต้องทำบุญให้ทานโดยหลักก็คือเพื่อต้องการมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติและนิพพานสมบัติ เมื่อต้องการสิ่งเหล่านี้จึงได้เกิดมีพระโพธิสัตว์บำเพ็ญทานในชั้นต่างๆ ตั้งแต่ระดับทานบารมี อุทานบารมีและปรมัตถทานบารมี พระพุทธองค์ทรงแสดงทานกถาแก่นุชย์ทั้งหลายเพื่อจะให้บรรลุประโยชน์เหล่านี้กล่าวคือประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์ในอนาคต และปรมัตถประโยชน์โดยจัดทรงแสดงทานมัยเป็นอันดับแรก เพื่ออบรมศีล และเจริญปัญญา ดำเนินชีวิตอย่างผาสุกและถึงเป้าหมายคือความพ้นทุกข์ต่อไป

ศีลหมายถึงข้อกำหนดหรือข้อปฏิบัติเบื้องต้นในการเว้นจากทำชั่วโดยการรักษากายและวาจาให้เป็นปรกติเพื่อช่วยให้กิจกรรมของสังคมดำเนินไปได้อย่างปรกติสุขทั้งส่วนปัจเจกบุคคลและสังคมโดยรวมศีลมี ๒ ระดับคือ ระดับโลกียะเน้นถึงหลักการดำเนินชีวิตและระดับโลกุตตระ ทำชีวิตให้พ้นจากบ่วงของสังสารวัฏ ศีลแบ่งเป็น ๒ ประเภทคือ ศีลสำหรับฆราวาสหรือคฤหัสถ์ และศีลสำหรับบรรพชิตหรือนักบวช ศีล ๕ ประกอบด้วย ๑) ปาณาติปาตา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ๒) อทินนาทานา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการลักทรัพย์ ๓) กาเมสุมิฉฉา จาเร เวรมณีเจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการประพฤตินิโคตติในกาม ๔) มุสาวาทา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการพูดเท็จ และ ๕) สุราเมรยมชชพมาทานุชฌานา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ศีลมีความสำคัญ ศีลเป็นรากฐานแห่งความสงบ ศีลเป็นมาตรฐานแห่งการอยู่ร่วมกันศีลเป็นเครื่องมือสร้างสันติภาพ การรักษาศีล ๕ หมายถึง การมีเจตนางดเว้นจากการทำชั่ว ๕ ประการ ศีลจะเกิดขึ้นก็เพราะมีวิริติ คือเจตนาที่จะงดเว้นจากโทษนั้นๆ เวรนั้นๆ มี ๓ ประการคือ ๑)สมาทานวิริติ แปลว่า ความละเว้นด้วยถือ ๒) สัมปัตตวิริติ หมายถึงการงดเว้นจากวัตถุอันถึงเข้า และ ๓) สมุจเฉทวิริติ แปลว่า ความละเว้นได้

ภาวนา หมายถึง การเจริญ การทำให้เป็นให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนาสรุปไว้เป็นแนวทาง ๔ แนวทางคือ ๑) กายภาวนาคือ การเจริญกาย การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายในทางกุศลธรรม ๒) สีลภาวนาคือ การเจริญศีลและความประพฤติ ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหายอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน ๓) จิตตภาวนาคือ การพัฒนาจิตให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญองงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย และ ๔) ปัญญาภาวนาคือการพัฒนาปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลอดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

การเลือกกรรมฐานตาม จริต ๖ คืออโรคะจริตโทสจริต โมหจริตสัทธาจริตพุทธิจริต และ วิตกจริต หลักธรรมสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการภาวนา คือ หลักอัฐฐังคิกมรรค หรือ มรรคมีองค์ ๘ คือ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ



สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิเครื่องกันจิตไม่ให้ไปสู่ความเจริญ คือ นิวรณ์ ๕ คือ กามฉันทะ ความพอใจในกาม ความต้องการกามคุณ, พยาบาท ความคิดร้าย ความขัดเคือง แค้นใจ, ถีนมิทธะความหดหู่ เชื่องซึม, อุทธัจจะกุกกุกจะความฟุ้งซ่านร้อนใจ และวิจิกิจฉา ความลังเลสงสัย

ประโยชน์ของการเจริญภาวนาคือ ประโยชน์ที่เป็นจุดหมายหรืออุดมคติทางธรรม ประโยชน์ที่เป็นความมุ่งหมายที่แท้จริงของสมาธิตามหลักพุทธศาสนา ประโยชน์ที่ตรงแท้ของข้อนี้ คือ การเตรียมจิตให้พร้อมที่จะใช้ปัญญาพิจารณาให้รู้แจ้งสภาวะธรรมตามความเป็นจริง เรียกวิปัสสนา

๒. ชุมชนบ้านหนองแวงตอตั้ง ตำบลคึมชาด อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่นเป็นชุมชนดั้งเดิมของชาวอีสาน ที่ตั้งถิ่นฐานมานานกว่า ๑๐๐ ปี เป็นชุมชนขนาดใหญ่ ที่นับถือศาสนาพุทธและมีวัฒนธรรมประเพณีอีสานคือ ฮีต ๑๒ ครอง ๑๔ ถือเป็นประเพณีการทำบุญในแต่ละเดือนเป็นประจำสืบทอดกันมา นอกเหนือจากการทำบุญตามประเพณีในแต่ละเดือนแล้ว ชาวบ้านหนองแวงตอตั้งยังมีการทำบุญเป็นประจำทุกวัน และเข้าวัดรักษาศีลทุกวันพระ

การสร้างบุญบารมีตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ หมายถึงการทำบุญด้วยการให้ทานรักษาศีล และเจริญภาวนาการทำบุญตามหลักทานมัย ก็คือ การให้ทาน คือการบริจาคทรัพย์สิ่งของแก่ผู้ที่ควรให้ ทานมีหลายระดับ ทานในระดับบุคคล จะช่วยขจัดความโลภ ความโกรธ และความหลง เหตุแห่งอกุศลมูลต่างๆ ส่วนทานในระดับสังคม เป็นการช่วยฝึกจิตใจให้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักการแบ่งปัน

การสร้างบุญบารมีด้วยการสมาทานศีล สามารถทำได้ด้วยตนเองเลย ไม่ต้องรับศีลกับพระก็ได้ เมื่อสมาทานศีลแล้ว ก็คือตั้งใจที่จะไม่ล่วงละเมิดข้อห้ามนั้นๆ จะรักษาทนให้ปกติ เป็นการตั้งใจต่อตนเอง งดเว้นจากความชั่ว ทางกาย ทางวาจา ในการทำบุญต่างๆ ก่อนจะมีการบริจาคตาน มักจะมีพิธีรับศีลก่อนทุกครั้ง ทั้งนี้ก็เพื่อให้จิตใจได้รับการพอกให้สะอาดบริสุทธิ์เป็นเบื้องต้นด้วยเครื่องชำระคือศีล เพื่อให้กายวาจาอยู่ในระดับปกติธรรมดาเสียก่อน เพื่อให้สมควรเป็นที่รองรับคุณความดีอื่นๆ ต่อไป ศีลห้าเป็นพื้นฐานเบื้องต้นที่จะทำให้เกิดความสงบสุขในสังคม

การสร้างบารมีตามหลักภาวนามัย รูปแบบการภาวนาหรือการปฏิบัติธรรมของชาวบ้านหนองแวงตอตั้ง ยึดหลักตามแนวทางของไตรสิกขาเป็นสำคัญ เป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้ให้ปฏิบัติตาม เมื่อทำบุญด้วยทานแล้ว ต้องเข้าสู่ศีล สมาธิ ปัญญาการปฏิบัติธรรมคือ เออธรรมมาปฏิบัติ มาใช้ดำเนินชีวิตทำการงาน คือเออธรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตจริงนั่นเอง

๓. ผลที่เกิดขึ้นจากการสร้างบุญบารมีตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ ของชาวบ้านหนองแวงตอตั้ง ผลต่อบุคคล คือ ทาน ศีล ภาวนาทำให้ลดละกิเลส ศีลเป็นการสำรวมรักษากาย



วาทา ให้สงบเรียบร้อย ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและผู้อื่น ภาวนา เป็นการช่วยฝึกจิตใจสงบ สะอาด ไม่เห็นแก่ตัว รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักการแบ่งปัน ไม่แก่งแย่ง ซึ่งดีซึ่งเด่น ไม่ก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาทศึลห่า เป็นพื้นฐานเบื้องต้นที่จะทำให้เกิดความสงบสุขในสังคม เป็นคุณธรรม เป็นมนุษยธรรมของมนุษย์ ช่วยทำคนให้เป็นคนทำให้คนเป็นคนดี มีศีลธรรม ตั้งอยู่ในความดีงาม ความถูกต้อง ชาวพุทธเรามีความเชื่อเรื่องบุญเรื่องบาป เรื่องนรก-สวรรค์ เรื่องทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ทำความดี ลดความเห็นแก่ ลดความยึดมั่นถือมั่น ทำให้จิตใจเบิกบานผ่องใสชีวิตมีความสุข ความทุกข์ใจลดน้อยลงทำให้ขจัดความขุ่นมัวความเศร้าหมองออกไปจากจิตใจได้

ผลต่อครอบครัว ทำให้ครอบครัวดำรงอยู่อย่างมีความสุขเพราะมีศีลธรรม คุณธรรมครอบครัวก็ไม่มีปัญหา เกิดความรักความสามัคคีในครอบครัวทำให้ครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุข ครอบครัวห่างไกลอบายมุข ใกล้ชิดพระศาสนามีแต่ความร่มเย็นผลต่อสังคม การทำบุญทำให้ สังคมสงบสุข เกิดการช่วยเหลือแบ่งปันกัน เวลามีงานบุญประเพณีต่างๆ ชาวบ้านก็จะมาช่วยกันเกิดความสามัคคี พุทธบริษัทที่มีความใกล้ชิดวัดวาอาราม ทำให้เกิดความสมัครสมานสามัคคี ฟังพาอาศัย งานบุญประเพณีเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน เป็นคุณธรรมพื้นฐานประจำชุมชนช่วยแก้ไขวิกฤตทางศีลธรรมและปัญหาต่างๆ

ผลต่อพระพุทธศาสนาการทำบุญเป็นการจรโลงพระศาสนาให้มั่นคง บำรุงวัดวาอารามให้เจริญรุ่งเรือง ทำให้เกิดความเพียรและความศรัทธา เป็นประโยชน์ต่อพระศาสนาโดยตรง การทำบุญเป็นการทำความดี วัดจะไม่เจียบเหงา ศาสนามีคนดูแล ทำให้ศาสนามั่นคง ทำให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน ศาสนวัตถุก็เจริญรุ่งเรือง ศาสนบุคคลก้เพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดการสืบทอดพระศาสนาให้อยู่ได้นานๆ

๕. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

๑. ข้อเสนอแนะทั่วไป จากบทสรุปทำให้ค้นพบว่า การสร้างบุญบารมีตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ ให้สัมฤทธิ์ผลและมีประสิทธิภาพอย่างดีนั้น ผู้วิจัยคิดว่า

๑. ข้อเสนอแนะสำหรับอุบาสกอุบาสิกา และชาวพุทธในการสร้างบุญบารมีตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ ให้สัมฤทธิ์ผลและมีประสิทธิภาพอย่างดีนั้น การทำบุญสามารถทำได้หลากหลายวิธีโดยที่ไม่ต้องใช้เงินมากมายก็ได้ คือฉลาดทำบุญ ด้วยการเป็นจิตอาสา ทำประโยชน์ต่อสังคม บำเพ็ญประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา

๒. ข้อเสนอแนะสำหรับองค์กรศาสนา วัดควรมีการปรับตัวให้ทันต่อยุคสมัย ทั้งด้าน ศาสนธรรม ศาสนบุคคล และศาสนวัตถุ พบว่าสังคมในปัจจุบัน ลัทธิบริโภคนิยม วัตถุนิยมกำลังกลืนกินพระพุทธศาสนาทั้งทุกๆ ด้าน รวมไปถึงรูปแบบการทำบุญต่างๆ ด้วยดังนั้น องค์กรศาสนาจำเป็นต้องรู้เท่าทันสิ่งนี้ และต้องปรับตัวเองให้ทันต่อการดูกลืนวัฒนธรรมในยุคสมัย



๓. ข้อเสนอแนะสำหรับสถาบันการศึกษา สถาบันการศึกษาของคณะสงฆ์ในระดับอุดมศึกษา ควรจัดกิจกรรมการทำบุญอย่างฉลาดในสังคมสมัยใหม่ เป็นกิจกรรมที่มีการประยุกต์หลักศาสนธรรมในสังคมยุคใหม่ ซึ่งให้สังคมเห็นประโยชน์และคุณค่าของการทำบุญในพระพุทธศาสนาที่สามารถทำบุญได้ในรูปแบบที่เหมาะสมต่อยุคสมัยใหม่

๒. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย หัวข้อวิจัยเรื่อง การศึกษาการสร้างบารมีตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ ของชาวบ้านหนองแวงตอตั้ง ตำบลคึมชาด อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น นับเป็นประเด็นการศึกษาที่ยังมีมุมมองในการศึกษาที่หลากหลายอีกมาก ผู้วิจัยจึงขอเสนอประเด็นการศึกษาวินิจฉัยที่ควรต่อยอด ดังนี้

๑. ศึกษาเรื่องการสร้างบารมีตามหลักบุญกิริยาวัตถุในประเพณีฮีต ๑๒ คอง ๑๔ ยังได้รับมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตในชุมชนอยู่มาก แต่ก็มีเปลี่ยนแปลงไปมากตามยุคสมัย นับวันก็จะห่างไกลออกไปจากความมุ่งหมายทางศาสนา แต่จะเป็นไปตามกระแสสังคมสมัยใหม่ที่เอาความสนุกสนานเป็นหลัก หากมีการทำวิจัยในเรื่องนี้

๒. ศึกษารูปแบบการทำบุญตามหลักบุญกิริยากับการพัฒนาชุมชนวิถีพุทธ ปัจจุบันวิถีสังคมตะวันตก ค่านิยมในบริโภควัตถุมีมากขึ้นเรื่อยๆ จนทำให้วิถีพุทธค่อยๆ จางหายไปจากสังคมไทย หากมีการทำวิจัยในเรื่องนี้ เชื่อว่าจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน

๓. ศึกษาแนวโน้มการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุในสังคมไทย รูปแบบการทำบุญมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงไปมากขึ้นเรื่อยๆ มีรูปแบบแปลกๆ เพิ่มมากขึ้น จนเกิดคำถามข้อสงสัยว่าอนาคตข้างหน้านั้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

(๒) ข้อมูลทุติยภูมิ

๑) หนังสือ :

พุทธทาสภิกขุ. หัวใจพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๗.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่

๑๑. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์.พรินติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑